

CONTRIBUȚII LA UN PORTRET DE MUZEOGRAF: GEORGE OLSZEWSKI

prof. Virgiliu Z. Teodorescu*

În galeria personalităților care au onorat muzeografia românească, un loc aparte îl ocupă George Olszewski. A fost omul unei epoci pe care a servit-o la nivelul posibilităților sale atât intelectuale cât și materiale. Prezența sa în promovarea noțiunii de colecționar permanent preocupat să teaurizeze, se cere a fi cunoscută. Afirmăm această necesitate mai ales acum când, după anii în care colecționarii erau hărțuiți prin toate formulele (de la celebra Lege 18/1968, care obliga pe deținători să dovedească proveniența bunurilor deținute, la Legea 73/1974 a Patrimoniului Cultural Național, și nu numai), căutăm să regenerăm noțiunea de colecționar pentru a introduce respectul față de asemenea preocupări. Au fost mulți colecționari doritori să acumuleze cât mai multe obiecte până la ei ignorate de alții¹. Aceștia au fost și vor fi creatori de colecții care se cer să fie cunoscute². În această împrejurare dorim să precizăm câteva date referitoare la George Olszewski care, în cursul vieții, a fost o prezență la actul cultural al epocii cu colecțiile achiziționate în decursul anilor. De la punerea la dispoziție pentru completarea setului de exponate care răspundea unei anumite teme, până la redactarea și încredințarea tiparului, a cataloagelor unor expozitii sau a unor componente ale colecțiilor sale, toate ne oferă posibilitatea să înțelegem că George Olszewski a fost animat de preocuparea de a expune ceea ce acumulasă în decursul anilor.

* * *

---

* Membru în comitetul de coordonare a Comisiei de Istoria Orașelor din cadrul Academiei Române, membru în Comisia Monumentelor de For Public din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor.

¹ Cercetătorul Petre Oprea, în decursul anilor, a întreprins o atentă analiză a activității desfășurate de colecționarii de artă din România. Vezi Colecționarii de artă bucureșteni, ed. Meridian, București, 1976; menționăm numele a câtorva colecționari care s-au bucurat de atenția sa: Theodor Pallady, Ion Minulescu, Ștefan Jianu, Mircea Iliescu, Onic Zambaccian, Hurmuz Asnavorian, dr. Iosif Dona, Adrian Maniu, dr. Constantin Angelescu ș.a.. Multe dintre aceste portrete au fost publicate în «Revista muzelor».

² Colecțiile, prin numărul pieselor, prin valoarea lor, dar, mai ales, prin elementele ce le definesc personalitatea în contextul de achiziționare, expunere, grupare, caracterizează, de fapt, concepția colecționarului, criteriile ce l-au călăuzit în alcătuirea realizată.

Câteva date biografice ne sunt oferite din necrologurile³ publicate la prematura lui încetare din viață. George Olszewski s-a născut⁴ în București, la 23 aprilie 1889. Mama sa, Olympia, născută Condrea, a pornit în ale vieții de pe plaiurile craiovene, să cucerească protipendada bucuresteană, ca modistă. Calitățile native, preocuparea de a fi receptivă la noutățile vestimentare, au promovat-o în Capitala României, unde moda europeană pătrunzând cu operativitate, modista a fost solicitată de personalități ale epocii aflate pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei societății românești. Realizările sale s-au dovedit a fi competitive și chiar mai nuanțate față de cele importate.⁵ Tatăl, Wladimir, era descendentul unei familii de refugiați politici ce-și aveau obârșia dintr-o veche familie nobilă. El s-a impus în București ca un valoros croitor de lux pentru bărbați. Magazinul atelier de pe strada Regală⁶ era frecventat de cele mai pretențioase persoane ale timpului, cele care impuneau, prin ținuta vestimentară, moda în Capitală.

Educația primită de George Olszewski în primii ani ai vieții, în ambianța familiei, l-a condus spre aprecierea, din copilărie, a frumosului, treapta peremptorie spre începutul activității de colecționar. Anii copilăriei l-au purtat în școlile bucureștene. Primii ani de liceu i-a parcurs în Institutul Schewitz-Thierrin din București⁷, iar finalizarea studiilor liceale le-a realizat la Viena. Tot în Austria a urmat și studiile superioare, care i-au conferit calitatea de inginer, diplomat al Școlii Tehnice din Mitwald (sic!)⁸ A fost epoca în care, din banii economisiți, pe lângă ceea ce colecționase până la acea dată ca timbre, stampe, documente, cărți, a achiziționat și arme vechi.

Revenit în România a fost integrat⁹ în aparatul tehnic al Primăriei Municipiului București ca inginer, funcție pe care a ocupat-o timp de câțiva ani. A fost etapa când s-a afirmat ca pasionat și consecvent colecționar, atenția fiindu-i reținută și de icoane și alte obiecte bisericești, precum și de obiecte de artă populară. Preocupările de colecționar i-au fost receptate de anticarii bucureșteni¹⁰ și de către cei de la Viena și Pesta și, ca

³ Presa lunii mai 1943.

⁴ Anuarul Atheneului Român pe anul 1943, București, 1944, p. 17.

⁵ Ibidem; mama, ulterior recăsătorită Ghimpa, avea, în anul 1913, atelierul de mode și locuința pe Calca Victoriei nr.126. Vezi Anuarul Socec 1913, partea a III-a, p. 82, partea a IV-a, p. 219; peste un deceniu, firma Olimpia era asociată cu Annie, la aceeași adresă, dar, numerotarea fiind schimbată, devenise nr. 114. Vezi Anuarul Socec 1924-25, p. 515. Tatăl, la 1877, avea atelierul pe Calca Mogoșoaii nr. 42. Vezi Calendarul Progresul pe anul 1877 de la Cristos, Libraria I.Szöllösy & Grave, anul II, București, Calca Victoriei nr. 40, p. 122.

⁶ Str. Regală a fost de mai multe ori rebotezată: Aristide Briand, 13 Decembrie 1918, redevenind Ion Câmpineanu.

⁷ Institutul Schewits-Thierrin a fost înființat în anul 1847, într-un local pe strada Colței, ca apoi să aibă propriul sediu, în strada Scaune nr.33. A fost apreciat ca o școală bine organizată, cu un corp profesoral de elită, cu absolvenți bine pregătiți. Vezi Îndrumător în Arhivele Statului Municipiului București, vol. II (Îndrumătoare arhivistică 18), București, 1984, p. 69-70, referință la documentele care fac parte din fondul 7, inventar nr. 46; Anuarul Socec 1913, anul al 4-lea, București, partea I-a p. 130.

⁸ Denumirea cronat transcrisă în Knaurs Ewltatlas, München – Zurich, 1955, la indice sunt menționate denumiri ca: Mittenwalde 39 C2, 99F2; Mittenwald 62/3 C5, 64 B2, 66/7 G2; Mittenwalde 42/3 G4, 54/5 D1; Mittenwald 79/1 A3, 81 0 K B2.

⁹ Arhiva Primăriei Municipiului București.

¹⁰ Anticariatele bucureștene, în perioada premergătoare primului război mondial. Vezi Anuarul Socec 1913, anul al 4-lea, partea a IV-a, p.13.

atare, cu promptitudine, era informat de noile achiziții care-l interesau. Achizițiile însă îi reclamau investiții. Resursele bănești au fost generate de activitatea desfășurată ca mijlocitor la vânzări și cumpărări de imobile.

Semnalăm și un fapt care-l caracterizează pe cetățeanul George Olszewski. Deși un accident suferit la Viena l-a facut inapt pentru serviciul militar, el a considerat¹¹ că trebuie să fie prezent în momentele de maximă solicitare pentru țară. Astfel, în anii 1913, 1916-1919, ca voluntar, a fost repartizat la serviciile auxiliare ale armatei române. Această prezență i-a facilitat întemeierea familiei. Într-un spital al Crucii Roșii a cunoscut-o pe Margareta Simionescu, secretara acelui asezământ condus de Regina Maria. În prezența suveranei s-au logodit și apoi s-au căsătorit. În anii următori, împreună cu soția, a avut o fructuoasă colaborare în clasarea și ținerea evidenței pieselor din colecțiile sale.

Perioada interbelică, ani de metamorfoze ale societății românești, s-a concretizat și prin modificări în felul de viață, unele din obiectele de interior ale locuințelor deveniseră desuete. Multe au fost înlăturate prin ignorarea menirii lor de a ilustra un anumit istoric. Puțini au fost cei care au intuit că în viitor, aceste relieve pot fi sursă de cunoaștere a unui mod de viață a înaintașilor. George Olszewski, ca și Alexandru Saint Georges¹², George Buzdugan¹³, Dan Nasta¹⁴ s.a., au fost printre cei care au perseverat, adunând cu discernământ piesele semnificative pentru a le conferi calitatea de documente ale unei epoci trecute. Astfel, în colecțiile sale s-au reunit țesături, podoabe, covoare, tablouri, sculpturi, toate relevante pentru evoluția artelor românești.

Am afirmat că George Olszewski a fost omul care permanent a manifestat preocupare pentru ca achizițiile sale să fie cunoscute public. Amintim, în acest sens, că în anul 1919, în contextul preocupării lui Nicolae Iorga de a evoca, pentru viitorime, evenimentele primului război mondial, George Olszewski a participat substanțial la organizarea¹⁵, în incinta școlii Clemeța, a unei expoziții în care a etalat colecția lui de

¹¹ Informație preluată din necrologul din anul 1943, publicat de Atheneul Român.

¹² Virgiliu Z. Teodorescu, Contribuții la un portret de muzcograf: Alexandru Saint Georges, în «Muzeele Naționale de Istorie și Arheologie» București.

¹³ George Buzdugan (1902, Sulina – 27 februarie 1980, București), specializare în grafologie în cadrul Școlii de arhivistică, expert la Ministerul de Justiție, colecționar, predilect, de numismatică, medalistică, artă plastică, piese arheologice etc., publicist, primit în anul 1933, membru în Societatea Numismatică Română, ales secretar în anul 1947

¹⁴ Dan Nasta, om de cultură, actor, regizor, scenograf, pasionat colecționar preocupat ca achizițiile sale să fie integrate în colecții care să fie cunoscute de public. Acordă o deosebită atenție aranjamentelor după o concepție proprie. Un exemplu l-a constituit modul de expunere, în palatul de la Potlogi, a pieselor de artă brâncovenească. Un alt exemplu, modul de organizare a expoziției din anul 1998, găzduit la Palatul Parlamentului, unde a realizat o sistematizare care să sugereze vizitatorilor ambientul și modul de viață al oamenilor unei epoci trecute.

¹⁵ Expoziția de la școala Clemeța, edificiu situat pe actuala stradă C.A. Rosetti, a fost deschisă la 16 iulie 1919 organizată sub coordonarea Ligii Culturale și a armatei. Vezi T. Udrea, Muzeele Militare Centrale, în Enciclopedia Istoriografică Românească, București, 1978, p. 383.

arme. Acest eveniment a propulsat ideea necesității imperioase a unui muzeu militar¹⁶ în Capitala României. La puțin timp, devenind realitate, noua instituție a primit de la Goerge Olszewski bogata colecție de arme pe care a integrat-o în patrimoniul muzeistic. Concomitent a oferit piese și pentru muzeul găzduit la cazarma Cuza¹⁷.

În anul 1924, în condițiile organizării în România a Congresului Internațional de Bizantinologie¹⁸, George Olszewski a contribuit la amenajarea interioarelor viitorului Muzeu al Arhivelor Statului¹⁹, din incinta ansamblului istoric Mihai Vodă. Bunele raporturi cu Alexandru Lapedatu²⁰ și Constantin Moisil²¹ au dus la invitarea lui George Olszewski să realizeze expoziția care, prin piesele selectate, să fie o concludentă imagine a moștenirii culturale a Bizanțului pe teritoriul românesc. Rezultatul a fost un tipic exemplu de cooperare pentru a oferi participanților la această prestigioasă manifestare o prezentare

¹⁶ În 1877, domnitorul Carol I a dispus ca o serie de capturi, considerate relicve, să fie depuse, spre păstrare pentru viitorime, la Arsenalul Armatei. Ulterior s-au adăugat și alte mărturii, acțiunea intensificându-se în ultimul deceniu al secolului trecut. La 1906, o serie de piese au fost prezentate în cadrul Expoziției Jubiliare organizate în Parcul Carol. Construcția edificiului pentru Muzeul Național, pe măsură ce era dată în folosință, a permis expunerea de piese evocatoare ale trecutului armatei pe teritoriul României. La părăsirea Bucureștiului, în anul 1916, acestea au fost evacuate în Moldova, de unde au fost evacuate în Rusia, ca parte componentă a tezaurului sacru al României, ce s-a considerat necesar a fi protejat. O etapă premergătoare a viitorului Muzeu Militar Național a constituit-o expoziția organizată de Liga Culturală, în anul 1919, în București. Vezi: Ioan T. Dumitru, *Istoricul și organizarea Muzeului Militar Național*, în «Buletinul Muzeului Militar Național», anul I, nr.1/1937, p. 60-61; ibidem, anul III, 1939-1940, p. 25, Armand Călinescu și Muzeul Militar, referință la pagubele provocate de incendiul din 15 unie 1938, măsuri pentru renovarea și extinderea clădirii realizate anterior cutremurului din 10 noiembrie 1940, care a afectat distrugător fostul Palat al Artelor; ibidem, p. 120-123.

¹⁷ Deși Muzeul Militar a fost înființat la 15 noiembrie 1919, cu un sediu ad-hoc într-un pavilion din Parcul Carol I, timp de câțiva ani a organizat expoziții în diverse amplasamente bucureștene, printre care și fosta cazarmă «Cuza».

¹⁸ Congresul Internațional de Bizantinologie a antrenat numeroase persoane și instituții, pentru a oferi spre cunoaștere participanților cele mai semnificative moșteniri culturale de factură bizantină, modul de preluare și ducere pe mai departe a acestei culturi moștenite.

¹⁹ Virgiliu Z. Teodorescu, „Ansamblul monumental istoric și de arhitectură Mihai Vodă”, în „Revista arhivelor, an LXII, vol. XLV, nr. 1/1990, pp. 3-13.

²⁰ Alexandru Lapedatu (n.14 septembrie 1876, Cernatu – Săcele, jud. Brașov – 1954 ?), studii la Brașov, Iași, București, activitate la Biblioteca Academiei Române, Comisia istorică a României, profesor universitar al Institutului de istorie națională Cluj, a contribuit la înființarea Arhivelor Statului la Cluj, director general al Arhivelor Statului în anul 1923, om politic, ministru cercetător al istoriei, publicist; preocupări pentru soarta tezaurului arhivistic, academician 1918. Vezi Enciclopedia istoriografiei românești, p.196-197.

²¹ Constantin Moisil (n. 8 decembrie 1876, Năsăud - m. 20 octombrie 1958, București), studii Năsăud, București, doctor în istorie, activitate didactică, numismatică la Cabinetul numismatic al Academiei Române, președinte al Societății Numismatice Române (1933-1958), specialist în arhivistică, sigilografie, heraldică, director general al Arhivelor Statului (1933-1938), publicist, membru de noare al Academiei Române. Vezi Constantin Preda, *Enciclopedia istoriografiei românești*, p.224-225; Omagiu profesorului Constantin Moisil, în «Revista Arhivelor», vol. III, 2, nr. 8/1939, p. 185-462; la sărbătoarea din 12 noiembrie 1939 au luat cuvântul Aurelian Sacerdoțeanu, Nicolae Bănescu, G-ral Grigore Costandache, Ion Andrieșescu, Mihai Popescu, Ilie Bărbulescu, Henri Stahl, Ilie Tabrea, Scarlat Lambrino și Constantin Moisil. Vezi «Buletinul Muzeului Militar Național», anul III, nr. 5-6/1939-1040, p.159-165; 100 de ani de la nașterea lui Constantin Moisil, articole semnate de E. Poștărița, Al. Matei, A.H.Golimas, D. Berindei, M. Dogaru, St. Hurmuzache, I. Burlacu, V.Z. Teodorescu, El. Dima, Z. Petre, în «Revista arhivelor» an LIV, vol. XXXIX, București, 1977, nr. 1, p. 76-92.

a evoluției culturii bizantine în spațiul carpato-dunăreano-pontic, vatra românească în care s-au perpetuat și după anul 1453 trăsături ce au determinat formularea sintagmei celebre a lui Nicolae Iorga, „Bizaț după Bizaț”. În cadrul expoziției au fost reunite documente din tezaurul Arhivelor Statului și icoane, țesături, publicații din colecțiile lui George Olszewski. Expoziția s-a bucurat de un larg interes, atât în rândurile participanților la congres, cât și în rândurile publicului din România.

Expoziția a avut un binemeritat răsunet, fiind și argumentul care a determinat²² depășirea dificultăților de natură financiară ce condiționau inaugurarea Muzeului Arhivelor Statului. Așa s-a ajuns ca la 1 mai 1925 să aibă loc solemnitatea²³ inaugurării acestui așezământ, deziderat de decenii al mai multor generații de arhiviști români²⁴, conștienți că pe această cale publicul poate face cunoștință nemijlocit cu conținutul tezaurului arhivelor statului, genurile de documente preluate și păstrate ca scumpe relicve de la înaintași pentru care avem nobila misiune de a le transmite către urmași. Solemnitatea inaugurării a fost onorată de reprezentanții oficialităților. A fost prilejul de a se remarca virtuțile localului conceput după indicațiile lui Dimitrie Onciul²⁵ de către arhitectul Petre Antonescu²⁶, precum și mărturiile expuse pentru acest moment, adevărat eveniment cultural de importanță națională. Apreciindu-se contribuția lui George Olszewski de către ministrul Instrucțiunii, dr. Constantin Angelescu²⁷ s-a hotărât²⁸ ca, la 15 iunie 1925,

²² Palatul Muzeului Arhivelor Statului a fost terminat – inclusiv pictura interioară a sălilor și holurilor – în al doilea deceniu. Menționăm că în sala mare, pe cornișa primei arcade, au fost făcute, în decursul anilor, următoarele notații: «J. Petersen, pictor, 1914»; «Restaurat de maeștrii Crețu Gh. Și Bandac Petre, Buc. 1965»; «restaurat de maeștrii Enc Gheorghe, Chirița Constantin, Pila R., 1966 Olteanu».

²³ Evenimentul a fost marcat, pentru posteritate, prin textul inscripției dăltuit pe placa de marmură gălbuie și care a fost fixată în holul scării principale, pe peretele nordic. Textul dăltuit sub stema țării (turnată în bronz) era următorul: «Muzeul Arhivelor statului/ s-a înființat în domnia glorioasă/ a regelui Ferdinand I/ prim ministru Ioan C. Brătianu/ ministru al Instrucțiunii/ dr. C. Angelescu/ ministru al Cultelor și Artelor / Al. Lapedatu/ director general al Arhivelor/ Const. Moisi/ directorul Muzeului Arhivelor/ G. Olszewski/ 1 Mai 1925»; invitația la inaugurarea muzeului, în Arhivele Naționale – Direcția Arhivelor Istorice Centrale (în continuare, A.N.-D.A.I.C.) fond C. Argetioanu, înv. 1624, dosar 1/1926.

²⁴ Dezidat încă din secolul al XIX-lea lansat de Nicolae Manu și alți conducători ai Arhivelor Statului, manifestat atât în regulamentele întocmite cât și în proiectele pentru un palat al Arhivelor Statului, care, din motive independente de voința celor din arhive, n-a căpătat o rezolvare decât în secolul al XX-lea.

²⁵ Inițial, Dimitrie Onciul a preconizat că o parte din spațiul viitorului muzeu să devină depozite – expoziție pentru ca publicul să cunoască nemijlocit modul de păstrare a tezaurului național încredințat personalului din Arhivele Statului. În ultimii ani ai vieții, atunci când s-a trecut la comandarea mobilierului pentru muzeu, a renunțat la această formulă.

²⁶ Arh. Petre Antonescu, Clădiri, construcții, proiecte, studii. Editura Tehnică, 1963, planșe + fotografii ale Palatului Muzeului Arhivelor Statului.

²⁷ Dr. Constantin Angelescu (n. 10 iunie 1869, Craiova – m. 14 septembrie 1948, București), studii la Craiova, Paris, doctor în medicină, al școlii, diplomat, om politic, ministru, membru al societății Ateneul Român, membru de onoare al Academiei Române. Vezi Lucian Predescu, Enciclopedia Cugetarea, București, 1940, p. 34; C. Kirițescu, Portrete, ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 328-354; Petre Oprea, Colecționarul dr. Constantin Angelescu; A.N.-D.A.I.C., fond Onisifor Ghibu, înv. 1835, dosar 596; fond Pantelimon Haslipa, dosar 355/F.D.; A.N. – Direcția Municipiului București, fond Ateneul Român, dosar 3/1928, f.215, cup «Clipa», anul VI, nr. 178, 20 mai 1928, p. 3, fotografia dr. C. Angelescu, Virgiliu Z. Teodorescu, Monografia Mihai Ȕnofrei, manuscris, capitolul referitor la realizarea bustului dr. Constantin Angelescu.

²⁸ A.N.-D.A.I.C., fond Direcția Generală a Arhivelor Statului, dosar 936/1925, f.92.

acesta să fie numit director onorific al Muzeului Arhivelor Statului. Pentru buna desfășurare a activității, Arhivele Statului au desemnat, în calitate de colotoratori ai lui George Olszewski, pe doi tineri angajați, Mihai Regleanu²⁹ și Virgil Arbore³⁰. Așa s-a ajuns ca, la 28 martie 1926, să fie oferită publicului o primă mare expoziție³¹ arhivistică reunind, pe lângă documente din arhive, și alte categorii de mărturie, toate având menirea să ofere vizitatorilor o concludentă imagine a epocii în care documentul a fost creat, instituțiile evocate, dragostea de frumos exprimată prin arhitectura formularului documentului, scrierea și miniaturistica din compunerea acestora, modul de validare, intervenții ulterioare s.a. Concepția și participarea cu exponate din colecțiile sale, au fost pentru George Olszewski un bun prilej de verificare față de reacțiile publicului. În anii care au urmat, George Olszewski și colaboratorii citați, au elaborat și alte expoziții în incinta Muzeului Arhivelor Statului. Aminim, în acest sens, expoziția de stampe și hârti referitoare la istoria României,³² precum și cea dedicată³³ în anul 1929, actelor Marii Uniri. În acei ani, muzeul devenise un loc de atracție, dovedită de faptul că, în incinta lui și-au desfășurat³⁴ lucrările Societatea Numismatică Română, precum și Societatea Prietenii Istoriei Orașului București³⁵, cea care a militat pentru cercetarea izvoarelor istorice, arheologice și elaborarea de studii privitoare la trecutul așezărilor umane care, în evoluția lor, au fost încorporate în perimetrul orașului devenit Capitala României. A fost locul unde a prins conturul realității ideea constituirii efective a unui muzeu de istorie a orașului³⁶, unde să fie reunite relicvele trecutului.

²⁹ Mihai Regleanu (26 octombrie 1905, Voinești, jud. Iași – ?/1969, București), studii de teologie și arhivistică, angajat la Arhivele Statului, a desfășurat o bogată activitate ca paleograf încadrat la 14 decembrie 1926 și pensionat, în anul 1968. Vezi cererea din 29 octombrie 1926; A.N.-D.A.I.C., fond D.G.A.S., dosar 945/1925, f.233, 290; Mihai Regleanu la 60 de ani, în «Revista Arhivelor», anul VIII, nr.2/1965, p. 338-339; Damaschin Mioc, în Enciclopedia istoriografiei românești, p.281.

³⁰ Virgil P. Arbore, în anii tinereții a fost angajat la Arhivele Statului, activitate didactică în perioada 1939-1948, director al Liceului «Gheorghe Șincai» din București, autor al unor apreciate manuale de istoric.

³¹ «Revista arhivelor» II, nr. 4-5, p. 261-262, cronica expoziției.

³² Anuarul Athenecului Român pentru 1943.

³³ «Revista Arhivelor» II, nr. 4-5, expoziție inaugurată la 12 mai 1929, cu o participare semnificativă pentru modul cum s-au desfășurat serbările dedicate Marii Uniri; A.N.-D.A.I.C., fond Pantelimon Halippa, dosar 1035/1918 – 1969, f. 52; A.N.-D.A.I.C., colecția G. Olszewski (donație Agata Teodoru), nr. 8.

³⁴ În anii 1925-1935, Constantin Moisil a căutat să găzduiască, în incinta Muzeului Arhivelor Statului, reuniunile instituțiilor care aveau preocupări tangente cu diversele discipline ale istoriei – științele auxiliare. Ca numismat, cu responsabilitățile din S.N.B., a facilitat găzduirea ședințelor periodice, organizarea unor expoziții și chiar a unca din secțiunile congresului din anul 1933. Vezi «Buletinul Societății Numismatice Române», anii XXVII-XXVIII, nr. 81-82/1933-1934. Enciclopedia istoriografiei românești, p. 389-390.

³⁵ Societatea istorico-arheologică Bucureștii Vechi și-a formulat, din anul 1919, aria preocupărilor. Vezi «Revista Arhivelor» II, nr. 4-5, p.454.

³⁶ Muzeul Municipiului București a fost înființat, scriptic, în anul 1921. La 22 noiembrie 1931 a deschis prima expoziție publică în casa Moruzi, Calea Victoriei nr. 117. În anul 1940 își avea sediul în imobilele din str. Știrbei Vodă nr. 34-37. Din anul 1941, a fost găzduit de Casa Cesianu, din Calea Victoriei 151. Vezi D.V. Rosetti, Gheorghe Florescu, în «Boabe de grâu», anul II, nr.1/1931, p.433; Muzeu la a 50-a aniversare, în Materiale de istoric și muzeografie VIII/1927, p.22; Enciclopedia istoriografiei românești, p.371.

Fructuoasa colaborare a lui George Olszewski cu Arhivele Statului s-a desfășurat până în anul 1935, când o măsură considerată temporară a determinat³⁷ folosirea spațiilor muzeului pentru depozitarea arhivei recuperate de la Moscova, în urma înțelegerii prealabile pe care a impus-o Nicolae Titulescu³⁸ pentru reluarea raporturilor diplomatice cu Rusia Sovietică (U.R.S.S.). A fost un „provizorat” care a durat³⁹ două decenii, fapt pentru care activitatea muzeului s-a desfășurat în continuare dar în condiții mai modeste, ca acțiuni ale Școlii Arhiviste⁴⁰, în cadrul careia se preda și muzeografia, oferind cursanților prilejul de a elabora expoziții.

Concomitent cu activitatea în Muzeul Arhivelor Statului, George Olszewski, în anul 1926, a primit⁴¹, din partea Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, misiunea de a realiza, în incinta casei Toma Stelian⁴², de la șoseaua Kiseleff, Muzeul Toma Stelian⁴³, conform prevederilor testamentare ale defunctului donator al casei și al valorilor aflate în ea, precum și a sumelor rezultate din fructificarea dobânzilor și care urmau să fie folosite pentru achiziția de noi piese care să completeze respectivul tezaur. Numărul redus al pieselor existente l-a determinat pe Goerge Olszewski să expună, în completare, piese din propriile sale colecții, realizând, concomitent și o politică de noi achiziții pentru muzeul Toma Stelian. A coordonat activitatea acestui așezământ⁴⁴ timp de cinci ani. A fost o misiune dificilă pentru el, întrucât interioarele casei, funcționalitățile din timpul vieții donatorului, prevederile testamentare de a prezerva spațiile evocatoare ale activității juristului Toma Stelian (biblioteca), toate impuneau o anumită tratare muzeistică. Și totuși a găsit cu cale și a reușit să organizeze expoziții cu piese din colecțiile sale. Una din aceste expoziții temporare a avut ca temă ceramica românească.⁴⁵

George Olszewski nu s-a limitat numai la valorificarea colecțiilor prin intermediul expozițiilor, considerând util ca, pentru o largă popularizare a pieselor deținute, să

³⁷ Pentru reluarea relațiilor româno-ruse, discuțiile premergătoare au oferit prilejul delegației diplomaților români să revendice restituirea tezaurului arhivistic care a fost transportat la Moscova, în anul 1917. Rezolvându-se acest litigiu, vasul Principesa Maria a adus în portul Constanța cele 1455 lăzi care, ulterior, au fost aduse la București.

³⁸ Nicolae Titulescu (n. Craiova, 1883 – m. Nisa, Franța, 1941), om politic, diplomat, orator, ministru, deputat, militant pentru apărarea păcii, inițiator a numeroase pacte pentru asigurarea securității popoarelor, membru al Academiei Române. Vezi Virgiliu Z. Teodorescu, Simboluri dedicate cinstirii lui Nicolae Titulescu, în „Revista arhivelor”, anul LXII vol.LV, București, nr.1/1993, pp. 27-30.

³⁹ Pentru sărbătorirea, în anul 1956, a 125 de ani de activitate a Arhivelor Statului s-a procedat la evacuarea a două săli, pentru organizarea unei expoziții permanente. Vezi Arhivele Statului, 125.

⁴⁰ Catalogul expoziției organizate de Arhivele Statului din București, cu ocazia deschiderii cursurilor Școlii de Arhivistică, noiembrie, 1942, întocmit de Ion Radu Mircea și integrat în Lecții de deschidere, București, 1942, p.129-156.

⁴¹ A.N.-D.A.I.C., fond Casa școlilor, dosar 880/1926, f.7, Înalț decret regal din 27 martie 1926, pentru numirea lui George Olszewski de la 1 aprilie 1926.

⁴² Virgiliu Z. Teodorescu, Muzeul Toma Stelian, trecut și perspective, în „Revista Muzeelor”, anul XXXI, nr.1/1994, p.67-69.

⁴³ Virgiliu Z. Teodorescu, Muzeul Toma Stelian, trecut și perspective, în „Revista Muzeelor”, anul XXXI, nr.1/1994, p.67-69.

⁴⁴ Prin modul de proiectare, casa a servit atât pentru activitatea juridică, cu public, a lui Toma Stelian, cât și ca locuință. Dotările condiționau și ele aranjamentele spațiilor, din punct de vedere muzeografic.

⁴⁵ Anuarul Athenului Român pentru 1943, București, 1944, p.20.

realizeze o suită de publicații. O lăudabilă intenție concretizată prin câteva albume⁴⁶ tematice sunt, astăzi, o edificatoare sursă de cunoaștere a preocupărilor sale. În această serie se înscriu: Covoare vechi românești⁴⁷, Transilvania – stampe, planuri, hărți⁴⁸, Muzeul Arhivelor Statului⁴⁹, Bucureștii vechi⁵⁰, Catalogul Muzeului Toma Stelian⁵¹. Regretabil că dificultățile de natură materială n-au permis continuarea tipăririi acestei suite.

Amintim și faptul că George Olszewski n-a fost o prezență numai în Capitală, a participat și în alte localități la completarea unor expoziții cu piese din propriile colecții. Astfel, în anul 1931, la expoziția dedicată actului Unirii, organizată la Focșani⁵², a oferit inițiatorilor piese semnificative. Mai mult, în calitate de donator, a contribuit la înzestrarea Muzeului regional organizat, în anul 1943, la Târgoviște și inaugurat la 30 ianuarie 1944.⁵³

A fost o prezență efectivă în contemporaneitate prin evidențierea valorilor românești și peste hotare. A contribuit cu exponate la organizarea⁵⁴ expoziției de etnografie de la Philadelphia – S.U.A., la cele folclorice organizate⁵⁵ în Belgia, la Bruxelles și Anvers. Încalitate de urmaș al unei familii poloneze, a contribuit la organizarea⁵⁶ expoziției Poloniei la București.

Prestigiul de care s-a bucurat prin experiența dobândită și prin comportamentul cooperant l-au apropiat de o serie de instituții culturale preocupate de promovarea actului cultural științific. Astfel, la propunerea dr. Constantin Angelescu, la 27 mai 1933 a fost cooptat⁵⁷ în rândul membrilor Societății Atheneul Român, mod de apreciere a contribuțiilor sale la salvarea și expunerea patrimoniului constituit prin ceea ce colecționase în decursul anilor, precum și de o viitoare colaborare la realizarea unor expoziții în incinta localului din București sau din filialele constituite în diverse orașe. În această calitate a contribuit, în anul 1935, la organizarea⁵⁸ Salonului de artă decorativă,

⁴⁶ Semnificativă, în condițiile perioadei interbelice, este calitatea reproducerilor și a elementelor decorative. Adresa editurii Cartea Românească, către George Olszewski, în legătură cu reproducerea unui covor românesc pentru a ilustra Dicționarul Limbii Române. Vezi A.N.-DA.I.C., colecția Scriitori și artiști români și străini, fond 690, inv.1874, George Olszewski.

⁴⁷ Covoare vechi românești, ed. Cartea Românească, București, f.a., 10 planșe.

⁴⁸ Transilvania – stampe, planuri, hărți din colecția George Olszewski, ed. Cartea Românească, București, f.a., 15 p + 3 planșe.

⁴⁹ Muzeul Arhivelor Statului – Catalogul stampelor și documentelor, colecția Olszewski, ed. Cartea Românească, București, 1925, 18p.

⁵⁰ Vezi nota 35.

⁵¹ Catalogul Muzeului Toma Stelian.

⁵² Catalogul Muzeului Toma Stelian.

⁵³ Vezi Radu Gioglovan, Gabriel Mihaăicescu, Un sfert de veac de activitate la Muzeul de Istorie Târgoviște, în Valachia, editor Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1969, p. 9-12.

⁵⁴ Anuarul Atheneului Român pentru 1943, p.21.

⁵⁵ Idem.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Virgil Căndea, Ion Zamfirescu, Vasile Moga, Atheneul Român – monografie, ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p.12, 181.

⁵⁸ Ibidem, p.121

inițiativă a arhitectului Petre Antonescu⁵⁹, pentru a ilustra publicului, prin secțiunile icoane, ceramică-olărie, bogăția de forme și decorațiuni ce însoțesc aceste realizări, componente ale modului de viață al românilor.

O altă notabilă participare a avut-o la organizarea Lunii Bucureștilor⁶⁰ unde, punând la dispoziție stampe și gravuri, a ilustrat evoluția în timp a așezării care a cunoscut un permanent proces de complexe prefaceri, marcându-i spectaculoasa dezvoltare ce a impus-o ca virtuală capitală.

La Societatea Numismatică Română a fost primit⁶¹ membru la propunerea lui Constantin Moisil⁶². Și în acest caz, participarea la viața societății i-a oferit prilejul de a fi o prezență prin expunerea⁶³ unor podoabe și vechi ceasornice, gravuri, litografii. Menționăm că asemenea participări au constituit prezențe ilustrative ale unor comunicări ale membrilor societății. Amintim, în acest sens, expunerea⁶³ de litografii realizate de Dimitrie Pappasoglu⁶⁴ care au ilustrat conferința dr. Nicolae Vătămanu⁶⁵ în anul 1943. A fost anul când o stupidă infecție dentară generalizată l-a răpus⁶⁶ la 5 august, încheindu-se, la 54 de ani, laborioasa lui activitate. Presa a consemnat prematura lui dispariție, publicând o serie de necrologuri. Amintim pe cel publicat⁶⁷ de Constantin Moisil în ziarul „Universul”, precum și pe cel redactat⁶⁸ de conducerea Societății Atheneul Român.

A fost momentul când organele abilitate au luat o serie de măsuri pentru salvarea de la dispariție a bogatelor sale colecții. Direcția Artelor din cadrul Ministerului Educației

⁵⁹ Arh. Petre Antonescu, ales membru al Societății, la 3 iunie 1923, a contribuit cu sugestii la proiectele pentru realizarea unor lucrări în incinta Atheneului Român, în perioada 1924-1927, care au oferit noi posibilități de extindere a ariei de activitate, inclusiv cea expozițională. Tot el s-a preocupat de organizarea Salonului de artă decorativă. A făcut parte din comitetul de conducere 1924-1929. A fost inițiatorul concursurilor de artă decorativă, donator pentru acordarea premiilor pentru concurenți. Vezi Virgil Cănda...pp.71, 121, 137-138, 179, 228.

⁶⁰ Manifestare anuală, gândită și realizată timp de câțiva ani, în al 4-lea deceniu – a contribuit la metamorfoza Capitalii din punct de vedere urbanistic, peisagistic, cultural și artistic.

⁶¹ Anuarul Atheneului Român pentru 1943, p. 20.

⁶² Constantin Moisil a desfășurat o intensă activitate inclusiv ca publicist, folosind o serie de pseudonime cu care a susținut rubrica publicațiilor de specialitate, precum și presa cotidiană.

⁶³ Litografiile au avut o largă circulație în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pătrunzând în casele orașenilor și chiar ale sătenilor, fiind, de multe ori, așezate la loc de cinste, în preajma icoanei locuinței.

⁶⁴ Pappasoglu / Pappazoglu / Dimitrie (28 martie 1811, București – 1893, București), carieră militară, colecționar, publicist. Vezi Lucian Predescu, Enciclopedia Cugetarea, București, 1940, p.634; Pavel Anghel, Colecția de antichități din România a d. maior Papazoglu, în «Valachia», editor Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1969, p.227-231.

⁶⁵ Nicolae Vătămanu (19 noiembrie, București – 4 martie 1977, București) medic, pasionat cercetător al istoriei medicinei dar și al trecutului orașului București. Studiile sale, ca și conferințele, rețineau atenția publicului, autorul fiind un asiduu cercetător al izvoarelor istorice. Vezi Ion Negru, Considerații asupra operei istorice și medico-istorice a doctorului Nicolae Vătămanu, în Trecut și viitor în medicină, ed. Medicală, București, 1981, pp.9-22.

⁶⁶ Anuarul Atheneului Român pentru anul 1943, p.21.

⁶⁷ Ibidem

⁶⁸ Ibidem, pp. 17-21.

Naționale, Cultelor și Artelor a delegat⁶⁹ pe inspectorii George Năsturel⁷⁰ și Vasile Vasiliu-Fălți⁷¹ să se deplaseze la locuința⁷² defunctului George Olszewski, din strada Dimitrie Ghica nr.49, pentru a cerceta portretele istorice, obiectele, insignele din colecțiile acestuia, pentru a le defini pe cele care s-ar preta, prin valoare, să fie achiziționate pentru Muzeul Militar Național. Se încredința acestora misiunea de a întocmi un inventar al pieselor propuse achiziționării. La 22 ianuarie 1944, Departamentul Artelor desemna⁷³ o comisie de specialiști pentru examinarea și evaluarea obiectelor din colecția de artă deținute de urmașii defunctului George Olszewski. Din componerea acestei comisii făceau parte prof. Constantin Moisil în calitate de președinte, iar ca membri, Ion D.Ștefănescu⁷⁴, generalul Grigore Constandache⁷⁵, prof. Aurelian Sacerdoțeanu⁷⁶ Maria Golescu⁷⁷, Victor Brătulescu⁷⁸ și Gheorghe Băiculescu⁷⁹. Acțiunea a general⁸⁰ o respondență între președinte

⁶⁹ Preocuparea permanentă a Departamentului Artelor – Direcția Artelor de a salva patrimoniul cultural național s-a manifestat prin semnarea, adoptarea de măsuri pentru achiziționarea și integrarea în colecții de stat. A.N.-D.A.I.C., fond Departamentul Artelor, dosar 107/1943, f.68,69.

⁷⁰ Departamentul Artelor recurgea periodic, pentru 4-5 ani, la serviciile unor artiști plastici, critici de artă, arhitecți, predilect la persoane care aveau preocupări tangente cu patrimoniul cultural național mobil sau imobil. Aceștia erau cooptați în corpul inspectorilor, cu misiunea de a asigura legături cu zonele și problemele care le erau repartizate. Rapoartele lor conduceau la adoptarea de măsuri decizionale.

⁷¹ Vasile N.Vasiliu – Fălți (18 noiembrie 1902, Fălțiceni – 8 iulie 1988, București), studii la București și Paris, sculptor cu o bogată activitate, autor al unor busturi de personalități, compoziții cu scene sportive, animaliere, fiind o prezență în expozițiile anuale cu participări bine primite de critica de artă a epocii, de amatori și colecționari de artă. Un loc special îl ocupă lucrările sale în muzeele din Fălțiceni și Iași.

⁷² În anii '70, doamna Agatha Teodoru mi-a precizat că George Olszewski, în decursul anilor maturității, a locuit în str.Biserica Amzei nr.10, Calca Victoriei nr.69, Muzeul Toma Stelian (anii 1928-1933), Calca Victoriei nr.97. Ultima locuință în care își avea colecția a fost în str. Dimitrie Ghica nr. 49.

⁷³ A.N.-D.A.I.C., fond Departamentul Artelor, inv.819, dosar 84/1944, f.8.

⁷⁴ Ion D. Ștefănescu (16 iulie 1886, Precjba, comuna Poeni, jud. Telcorman – 1981 ?), studii de drept și litere, specializare la Paris, doctor în litere la Sorbona, cercetări de istoria artei, profesor universitar, publicist.

⁷⁵ Grigore Constandache (30 septembrie 1876, București – ?), studii și carieră militară, participant la acțiunile militare din anii 1913, 1916-1917, carieră didactică și literară, numismat, preocupări pentru istoria militară, a contribuit, în perioada interbelică, la organizarea Muzeului Militar Național, la îmbogățirea colecțiilor, la editarea buletinului acestei instituții, membru în Consiliul de conducere al acestui muzeu – 1928-1933 președinte al Consiliului din anul 1933, publicist.

⁷⁶ Aurelian Sacerdoțeanu (20 decembrie 1904, Costești, jud.Vâlcea – 7 iunie 1976, București, cimitirul Bellu), studii la Râmnicul Vâlcea, București, specializare la Paris, doctor în istoric, profesor universitar, cercetări în domeniul istoriei medievale, științelor auxiliare ale istoriei, publicist. Vezi Damaschin Mioc, Enciclopedia istoriografică românești, p. 290-291, director general al Arhivelor Statului 1938-1953; Al.Mateci, Necrolog Aurelian Sacerdoțeanu, în Revista Arhivelor, anul LIII, vol. XXXVIII, nr.2/1976, pp. 237-238.

⁷⁷ Maria Golescu, în perioada 1933-1945, a colaborat la o serie de studii referitoare la monumente istorice. Vezi Radu Șe.Greceanu, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 1908-1945, și Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice 1914-1915, 1942-1943, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», anul II, nr.2/1991, p.99.

⁷⁸ Victor Brătulescu (11 noiembrie 1899, Podul Doamnei, comuna Clejani, jud. Ilfov – ianuarie 1976, București) studii la București, doctor în litere și filosofie, activitate didactică, secretar adjunct la Comisiunea Monumentelor Istorice 1923-1936, director al Muzeului de artă religioasă 1936-1938, secretar director 1938-1948, colaborator al Institutului Nicolae Iorga, studii referitoare la vechile monumente, monografii, publicist. Vezi N.Stoicescu, în Enciclopedia istoriografică românești, p. 73..

⁷⁹ Gheorghe Băiculescu (1 aprilie 1900, Rubla, azi Bălți – 6 septembrie 1972, București), folclorist, bibliograf, bibliotecar, documentarist cu o bogată activitate la organizarea Fototecii și a colecției de Stampă din Biblioteca Academiei Române.

⁸⁰ A.N.-D.A.I.C., fond Departamentul Artelor, inv. 819, dosar 86/1944, f. 7.

și membrii comisiei. La 21 martie 1944, Constantin Moisil, din motive de sănătate, îi solicita⁸¹ Ministrului Educației Naționale, Cultelor și Artelor, înlocuirea sa din comisia de cercetare și evaluare a colecțiilor George Olszewski. Petentul promitea, cu acest prilej, că va înainta un raport despre ce realizase până la acea dată. Rezoluția consemna acceptarea demisiei și desemnarea ca președinte a generalului Grigore Costandache. Evenimentele militare care au apropiat frontul de granițele României au blocat⁸² această activitate și, ca atare, soarta acestor colecții a fost asemnătoare cu a altor multe. Dispersarea lor a dus la destrămarea caracterului unitar, piesele fiind achiziționate de terți cu opțiuni diferite de cele ale creatorului colecțiilor.

* * *

Informațiile enunțate în această evocare le considerăm stimulative pentru cunoașterea și aprecierea preocupărilor înaintașilor. George Olszewski a fost un pasionat colecționar, un pătimaș organizator de expoziții, un salvator al relicvelor trecutului, având capacitatea de a sesiza valoarea obiectelor ce puteau deveni piese de muzeu. Prețuitor al acestor mărturii, a acționat permanent să le integreze în colecții, definindu-le ca purtătoare ale mesajului epocii de utilizare a lor de către înaintași. Persoană cu o comportare decentă, cu o permanentă preocupare să realizeze relații care să-i faciliteze, în timp, obținerea de rezultate în achiziționarea pieselor dorite pentru completarea colecțiilor sale, pentru cunoașterea acțiunilor preconizate în calendarul manifestrilor la care avea o contribuție prin piesele deținute.

Aceste contribuții documentare, sperăm că vor fi completate, în timp, cu noi și semnificative mărturii care să permită o mai profundă cunoaștere a omului George Olszewski și a faptelor sale, sursă de elaborare a unei viitoare istorii a colecțiilor precum și a muzeografiei românești.

Contributions in portraying a collector and curator. George Olszewski

SUMMARY

Important personality of his epoch, George Olszewski was a model of an active collector, at a time when the private and public museums were formed in Romania. The paper records his life, character, deeds.

⁸¹ Idem.

⁸² Ibidem; în dosarul problemei nu apar alte date ulterioare.